

ВОЛОНТЕРСТВО ТА ГРОМАДА: РОЗРОБКА СПІЛЬНИХ СТРАТЕГІЙ ПІДТРИМКИ ВРАЗЛИВИХ СІМЕЙ (НА ПРИКЛАДІ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ)

Тищенко Вікторія

БФ «Волонтери: дорослі-дітям»,
Харківський національний економічний
університет імені Семена Кузнеця,
м. Харків

Трубавіна Ірина

ДЗ «Луганський національний
університет імені Тараса Шевченка»,
м. Полтава

В умовах повномасштабної агресії зростає кількість сімей, які опинилися у складних життєвих обставинах (СЖО), особливо у прифронтових регіонах, таких як Харківська область. Ефективність надання соціальних послуг та гуманітарної допомоги критично залежить від взаємодії різних секторів. Метою роботи, проведеної Благодійним фондом «Волонтери: дорослі-дітям» у 2025 році, було вивчення можливостей для якісного поліпшення соціальної підтримки сімей у СЖО на рівні територіальних громад. Для формування практичних і міжсекторальних рекомендацій був використаний якісний метод тренінгу у форматі «Світове кафе». До обговорення були залучені ключові стейкхолдери процесу соціальної підтримки. Склад учасників включав: - батьків та дітей, що безпосередньо перебувають у складних життєвих обставинах (носії досвіду); - фахівців із соціальної роботи та керівників відділів місцевих громад; - представників Обласного центру надання соціальних послуг та Служби у справах дітей (регіональний рівень); - представників місцевих громадських та благодійних організацій (недержавний сектор). Такий інклюзивний підхід дозволив отримати автентичні дані та сформувані спільне бачення проблеми. Учасники працювали над ключовими питаннями: «Яких саме послуг і знань не вистачає нашим сім'ям?» та «Що ми можемо зробити на рівні громади, щоб це змінити?». У результаті колективної роботи були напрацьовані комплексні рекомендації, структуровані за трьома рівнями інтервенцій:

1. Індивідуальний та сімейний рівень: Посилення внутрішньої стійкості

Результати обговорень чітко засвідчили, що фокус допомоги має зміщуватися з винятково гуманітарної допомоги на розвиток соціальних та життєвих компетентностей. Нагальною потребою є розробка диференційованої допомоги, зокрема, окремих харчових наборів для дітей з урахуванням їхніх вікових та харчових потреб, а також визначення потреби в соціальному житті. Ключові напрацювання в цій сфері включають: 1) Освіта для ментального здоров'я: навчання батьків та дітей базовим навичкам психоемоційної підтримки та управління стресом, що є критично важливим в умовах довготривалого травматичного досвіду. 2) Життєве планування:

програми, орієнтовані на формування життєвих перспектив та планування навіть в умовах невизначеності. 3) Батьківська компетентність: навчання ненасильницькому спілкуванню, запобіганню домашньому насильству та протидії жорстокому поводженню з дітьми. 4) Соціалізація дітей: створення центрів або впровадження моделі виїзних бригад для соціалізації дітей, розвитку їхніх інтересів та інтеграції заходів із національно-патріотичного виховання.

2. Рівень громади: Децентралізація та інтеграція послуг

Саме на рівні територіальних громад можливе найбільш оперативне та гнучке реагування на потреби сімей. Для цього була підкреслена необхідність у таких кроках: 1) Програмне забезпечення: розробка та прийняття локальних програм підтримки сімей, що передбачають фінансування з місцевих бюджетів. 2) Інституційна спроможність: створення «дитячих шелтерів» або кризових кімнат на базі існуючих закладів (центри життєстійкості, центри соціальних служб).

3) Мультидисциплінарна взаємодія: формування спільної, юридично захищеної бази даних мультидисциплінарних команд, доступної лише для партнерів, для забезпечення злагодженості дій. Це дозволить уникнути дублювання функцій та "футболу" сім'ями між різними установами.

4) Наближення послуг: запровадження моделі віддалених робочих місць фахівців із соціальної роботи в старостинських округах, що є формою децентралізації соціальних послуг.

5) Залучення НГО: формування прозорого механізму залучення недержавного сектору (БФ та ГО) до надання соціальних послуг через конкурси проектів, що посилять конкуренцію та якість.

3. Рівень держави: Системні зміни та підтримка ініціатив

Учасники також сформулювали низку пропозицій, що потребують вирішення на загальнонаціональному рівні:

1) Удосконалення чинної нормативно-правової бази, зокрема, приведення наказів різних Міністерств у відповідність до Законів України, що регулюють соціальну сферу.

2) Створення нових робочих місць у громадах із наданням дотацій, що є ключовим механізмом стимулювання економічної самостійності сімей.

3) Розробка ефективної та довгострокової сімейної політики, спрямованої на популяризацію ролі сім'ї та сімейних цінностей у післявоєнний період. Обговорювалася також необхідність перегляду політики соціальних виплат у контексті стимулювання зайнятості.

Висновки. Проведене дослідження підтверджує, що ефективна та стійка допомога сім'ям, що перебувають у СЖО, в умовах повномасштабної війни вимагає інтегрованого, децентралізованого та партнерського підходу. Активне залучення волонтерських і громадських організацій у взаємодії з державними та комунальними службами є не просто бажаним, а критично необхідним елементом соціальної інфраструктури.

Напрацьовані рекомендації слугують практичною основою для формування локальних порядків взаємодії на рівні територіальних громад та є

внеском у підвищення соціальної стійкості Харківської області як прифронтового регіону.